

УДК: 341.3;342;342.5

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2024-2-16-341-352><https://orcid.org/0009-0003-3579-7144>

Миткалик Сергій Іванович,

Здобувач ступеня доктора філософії

Державний університет інфраструктури та технологій

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕВЛАСТИВИХ НАЦІОНАЛЬНИМ АГЕНТСТВОМ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ДОДАТКОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Наукова стаття досліджує актуальні проблеми правового регулювання виконання Національним агентством з питань запобігання корупції (далі — НАЗК) невластивих йому функцій та повноважень у період воєнного стану. В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України державні інституції стикаються з новими викликами, які вимагають оперативної адаптації та розширення функціоналу для протидії загрозам національній безпеці. Особливої уваги заслуговує діяльність НАЗК, яка в цей період зазнала деяких змін, зокрема в частині виконання додаткових повноважень, таких як: формування санкційних списків, пошук та виявлення активів підсанкційних осіб, а також моніторинг та виявлення колаборантів. Ці завдання виходять за межі класичної компетенції агентства, визначеної Законом України «Про запобігання корупції», та викликають дискусії щодо їх відповідності чинному антикорупційному законодавству.

У статті проаналізовано правові підстави та обґрунтованість покладення на НАЗК додаткових функцій у контексті адміністративно-правових принципів розмежування повноважень державних органів. Зазначається, що хоча виконання цих завдань відповідає викликам, зумовленим воєнним станом, вони створюють загрози для ефективності реалізації основної функції агентства — запобігання корупції. Особливу увагу приділено питанням можливого дублювання функцій НАЗК із повноваженнями інших органів державної влади, зокрема правоохоронних структур.

У статті наголошується на необхідності перегляду та вдосконалення правового регулювання повноважень НАЗК з урахуванням надзвичайних умов воєнного стану. Для забезпечення належного балансу між розширенням функціоналу агентства та дотриманням законодавчих норм пропонується врегулювати нові повноваження НАЗК, а також передбачити правові механізми їх реалізації та контролю. Важливим є збереження прозорості та підзвітності діяльності НАЗК як ключової інституції антикорупційної інфраструктури України.

Окрім того, у статті розглянуто законодавчі спроби підвищення ефективності НАЗК через удосконалення нормативно-правової бази та координацію з іншими державними органами. Зроблено висновок, що правове регулювання діяльності НАЗК повинно залишатися стабільним і послідовним,

навіть за умов воєнного стану, щоб забезпечити довіру суспільства та міжнародних партнерів до антикорупційної політики держави.

Annotation. The scientific article examines the current issues of legal regulation concerning the performance of functions and powers uncharacteristic of the National Agency on Corruption Prevention (hereinafter — NACP) during martial law. Under the conditions of the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, state institutions face new challenges that require operational adaptation and functional expansion to counter threats to national security. Particular attention is given to the activities of the NACP, which during this period underwent certain changes, specifically regarding the execution of additional powers such as: forming sanctions lists, searching for and identifying the assets of sanctioned individuals, as well as monitoring and identifying collaborators. These tasks extend beyond the classical competence of the agency, as defined by the Law of Ukraine “On Prevention of Corruption,” and raise discussions regarding their compliance with the current anti-corruption legislation.

The article analyzes the legal grounds and justification for assigning additional functions to the NACP in the context of administrative and legal principles for delineating the powers of state bodies. It is noted that while the performance of these tasks responds to the challenges caused by martial law, they create risks for the effective implementation of the agency's primary function — corruption prevention. Particular attention is paid to the issue of potential duplication of NACP's functions with the powers of other state authorities, particularly law enforcement agencies.

The article emphasizes the need to review and improve the legal regulation of NACP's powers, taking into account the extraordinary conditions of martial law. To ensure a proper balance between the agency's functional expansion and compliance with legislative norms, it is proposed to regulate the new powers of the NACP and provide legal mechanisms for their implementation and control. It is crucial to maintain the transparency and accountability of the NACP's activities as a key institution within Ukraine's anti-corruption infrastructure.

In addition, the article examines legislative attempts to enhance the NACP's efficiency through improving the regulatory framework and coordination with other state bodies. It is concluded that the legal regulation of the NACP's activities must remain stable and consistent, even under martial law conditions, to ensure public and international partners' trust in the state's anti-corruption policy.

Ключові слова: Національне агентство з питань запобігання корупції, запобігання, антикорупційні органи, повноваження, антикорупційне законодавство, санкції.

Постановка проблеми: В умовах повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну виникла нагальна потреба у швидкому та гнучкому реагуванні на нові виклики, що постали перед державою. Одним із державних органів, діяльність якого зазнала суттєвих трансформацій, є Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). У 2022 році антикорупційні органи опинилися перед дилемою: з одного боку, необхідно забезпечувати виконання своїх основних функцій, зокрема запобігання та

протидії корупції, а з іншого — відповідати на надзвичайні виклики війни, які виходять за межі їх звичних повноважень. Виконання таких "невластивих" функцій, як формування санкційних списків, пошук та виявлення активів підсанкційних осіб, а також моніторинг та виявлення колаборантів, викликає дискусії щодо правових підстав і ефективності подібних заходів у контексті основного завдання НАЗК — запобігання корупції. Актуальність дослідження зумовлена тим, що правове регулювання та організація діяльності антикорупційних інститутів у період воєнного стану залишаються недостатньо дослідженими, а нові напрямки діяльності НАЗК потребують правової оцінки для забезпечення їхньої законності та ефективності. Це ставить проблему розмежування традиційних та нових завдань антикорупційних органів в умовах кризових обставин, що може мати довгострокові наслідки для держави.

Метою статті є ґрунтовне дослідження проблем, пов'язаних з виконанням Національним агентством з питань запобігання корупції (далі - НАЗК) невластивих повноважень під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Неспровоковане повномасштабне вторгнення росії на територію України радикально змінило діяльність державних органів та функціонування багатьох суспільних інститутів. Військові дії спричинили значний вплив на антикорупційні інституції, що змусило їх частково трансформувати свою роботу, враховуючи нові виклики.

Відповідно до статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їхні посадові особи повинні діяти виключно на підставі та в межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України [1]. Однак, у зв'язку з воєнним станом з'явилися обставини, які змусили антикорупційні органи, в тому числі НАЗК, виконувати завдання, що виходять за межі їх звичайної компетенції, що потребує дослідження з правової точки зору.

Від початку повномасштабного вторгнення НАЗК переорієнтувало свою роботу і розпочало додатково реалізовувати невластиві для антикорупційного органу повноваження, зокрема, у формуванні санкційних списків осіб, причетних до збройної агресії росії, пошуку активів підсанкційних осіб та іноземців у керівних органах російських компаній; проводило пошук іноземців у керівних органах найбільших російських компаній; працювало над Реєстром "ДержЗрадників" з інформацією про посадовців-колаборантів [2].

Проблематика полягає в тому, що виконання таких невластивих повноважень, з одного боку, відповідає поточним викликам війни, але з іншого — ставить під сумнів правові межі діяльності НАЗК та його ефективність у забезпеченні основного повноваження, такого як запобігання корупції.

Правова природа діяльності НАЗК досліджувалась в наукових працях таких вчених, як Денисова А.В, Розсоха К.О., Маслова Я.І., Іванов О.В, Прокопів Б. та інших. Незважаючи на широке коло досліджених питань, дослідження виконання повноважень під час воєнного стану не проводилось належним чином.

Поточне правове регулювання повноважень антикорупційних державних органів визначається багатьма факторами суб'єктивного та об'єктивного характеру, серед яких важливе місце займають адміністративно-правові засади розмежування повноважень.

НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику [3]. НАЗК було створене в 2015 році вже після початку російської збройної агресії проти України. Незважаючи на це, НАЗК успішно реалізовувало покладені на нього повноваження, серед яких:

- розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії;
- формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;
- здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;
- здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування;
- здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, звітів про надходження та використання коштів фонду агітації щодо ініціативи проведення всеукраїнського референдуму, звітів про надходження та використання коштів фонду всеукраїнського референдуму, звітів про надходження та використання коштів фонду ініціативної групи, повнотою таких звітів, звіту зовнішнього незалежного фінансового аудиту діяльності партій, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей;
- затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до закону;
- проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;
- проведення аналізу статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції;
- підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;

- організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;
- координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм;
- забезпечення ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
- координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;
- погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;
- отримання та розгляд повідомлень, здійснення співпраці з викривачами, участь у забезпеченні їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями;
- організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування (крім підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування);
- надання рекомендаційних роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, застосування інших положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів, захисту викривачів;
- інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;
- залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;
- координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

- обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;
- інші повноваження, визначені законом.

Загалом НАЗК здійснює понад двадцять пунктів повноважень, визначених у статті 11 Закону України “Про запобігання корупції” [3].

Узагальнюючи повноваження, в НАЗК можна виокремити п’ять основних напрямків роботи: запобігання та виявлення корупції; декларування; запобігання політичній корупції; антикорупційна політика; конфлікт інтересів та інші заборони та обмеження.

Перед тим, як аналізувати сам зміст повноважень, слід розкрити понятійну сутність повноважень. Повноваження - це сукупність прав і обов'язків державних органів, посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій. Повноваження вказують на конкретний обсяг дозволених дій чи влади, які надаються державному органу для виконання його функцій. Повноваження конкретизують, які саме дії чи рішення може приймати державний орган. Вони обмежуються та визначаються законодавством [4].

Денисова А.В. зазначає, що при здійсненні аналізу адміністративно-правового регулювання повноважень НАЗК їх варто поділили на дві групи: загальні та спеціальні. Загальні повноваження НАЗК визначені в нормативно-правових актах про центральні органи виконавчої влади; спеціальні завдання визначені в антикорупційному законодавстві [5].

Повномасштабне вторгнення росії на територію України вплинуло на реалізацію повноважень НАЗК. В березні 2022 року з метою захисту інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану Верховна Рада ухвалила Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX, яким відтерміновано на період воєнного стану обов'язкову подачу декларацій до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та звітів політичних партій до Реєстру політичних партій (POLITDATA) на період воєнного стану [6]. Фактично адміністрування двох основних реєстрів НАЗК було зупинено.

Зокрема, після участі у створенні Дорожньої карти індивідуальних санкцій міжнародною групою Єрмака-Макфола, у якій була визначена роль НАЗК у санкційній політиці, команда НАЗК почала готувати списки кандидатів на санкції. Документ окреслює завдання таких санкцій, принципи їх застосування, детально визначає всі категорії осіб, щодо яких мають бути запроваджені персональні санкції, а також пропонує стратегію щодо посилення санкційного тиску [7].

НАЗК долучилось до роботи Міжнародної робочої групи Єрмака-Макфола щодо санкцій проти росії. Антикорупційний орган розпочав готувати списки кандидатів на запровадження санкцій. Менш ніж за рік НАЗК ідентифіковано понад 24 тисячі фізичних та юридичних осіб, причетних до розв'язання та

ведення війни росії проти України. Представники НАЗК увійшли до складу Міжвідомчої робочої групи з питань реалізації державної санкційної політики. За час роботи робочої групи накладені санкції на 3113 фізичних осіб та 1374 юридичних осіб.

Міністерство закордонних справ України спільно з НАЗК створили та запустили портал «Війна й санкції», який дозволяє переглянути перелік осіб, на яких уже було накладено санкції з початку повномасштабної війни росії проти України, а також ознайомитися із кандидатами до санкційних списків [8].

НАЗК опублікувало роз'яснення щодо критеріїв включення та виключення світових компаній до переліку «Міжнародні спонсори війни» на порталі «Війна і санкції». Мета і завдання цього порталу — репутаційний тиск. Важливо, щоб таким компаніям було репутаційно не вигідно співпрацювати із агресором, вони закрили свій бізнес в росії та усвідомили позицію усього демократичного світу. НАЗК запровадило цей інструмент влітку 2022 року. За цей час до переліку внесено 26 міжнародних компаній.

Перелік «Міжнародні спонсори війни» розроблено НАЗК та розміщено на порталі «Війна і санкції». Усі компанії, які співпрацюють з агресором і включені до реєстру «Міжнародні спонсори війни», вносяться до найбільшої в світі бази даних World-Check.

Разом з тим, з початку війни з росією НАЗК почало збирати інформацію про посадовців, які могли бути зрадниками України, щоб допомагати Службі безпеки України (СБУ). Для цього НАЗК відкрило додатковий захищений канал одержання повідомлень про можливих зрадників України, більшість з яких вже опрацювали працівники НАЗК. Ця інформація дозволила НАЗК сформувати базу з близько 500 осіб, інформацію про яких надано СБУ.

Відповідно до пункту 1-1 частини першої статті 12 Закону України «Про запобігання корупції» НАЗК з метою виконання покладених на нього повноважень має право одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на нього завдань. Пунктом 1-2 цієї статті зазначено, що НАЗК має безпосередній автоматизований доступ до інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користуватися державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами.

Тобто у відповідності до чинного законодавства НАЗК має правовий набір інструментів, які може використовувати для здійснення додаткових повноважень.

З метою правового регулювання діяльності НАЗК 23.03.2022 року група народних депутатів зареєструвала законопроект №7194 «Про внесення змін до

деяких законів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб”, яким було запропоновано розширити повноваження НАЗК фактично до тих повноважень, які антикорупційний орган вже здійснював з моменту повномасштабного вторгнення [9].

Зокрема законопроектом було передбачено, що під час виконання повноважень щодо виявлення та розшуку активів, що підлягають блокуванню, НАЗК користується всіма правами, наданими йому Законом України «Про запобігання корупції». НАЗК має право залучати до виявлення та розшуку таких активів інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Ці органи забезпечують сприяння НАЗК у виявленні та розшуку відповідних активів, у межах прав та можливостей, наданих їм законодавством, яке регулює статус та організацію їхньої діяльності. У разі виявлення незаблокованих активів НАЗК звертається до відповідних органів та/або посадових осіб з вимогою вчинити дії, спрямовані на тимчасове позбавлення відповідних осіб права користуватися та розпоряджатися цими активами. Така вимога НАЗК є обов'язковою та підлягає негайному виконанню. Також, НАЗК вживає заходів щодо виявлення та розшуку активів фізичних та юридичних осіб, зазначених у відповідних рішеннях Ради національної безпеки і оборони України.

21.04.2022 року проєкт закону був прийнятий Верховною Радою України в цілому та направлений на підпис Президенту України. В травні 2022 року Президент України повернув зазначений закон до парламенту з пропозиціями, якими фактично усі повноваження НАЗК у сфері реалізації санкційної політики запропонував передати до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції, тобто Міністерству юстиції. В травні законопроект був прийнятий Верховною Радою з урахуванням пропозицій Президента України, так і ненадавши додаткових повноважень НАЗК у сфері санкційної політики.

Автори Закону України «Про запобігання корупції» 1700-VII від 14.10.2014 року під час створення НАЗК зазначали, що НАЗК є однією з найважливіших складових превентивної антикорупційної системи та є спеціалізованим органом з питань запобігання корупції. Створення спеціалізованого органу відбувалось в рамках виконання рекомендації I Групи держав проти корупції (GRECO), наданої за результатами Спільних Першого та Другого раундів оцінювання, а також відповідних рекомендацій експертів Європейської Комісії в рамках реалізації Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. Такий підхід став інструментом імплементації в національне законодавство положень статті 6 Конвенції ООН проти корупції щодо забезпечення створення та функціонування органу з питань антикорупційної політики [10].

Під час створення НАЗК передбачалось покладення на нього таких повноважень:

- забезпечення формування та реалізації антикорупційної політики із залученням громадськості;

- здійснення аналізу та дослідження ситуації з корупцією;
- розроблення, моніторинг та координація виконання Антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації;
- моніторинг та контроль за виконанням актів законодавства щодо професійної етики та конфлікту інтересів;
- координація та методична допомога у виявленні та усуненні органами корупційних ризиків;
- здійснення фінансового контролю (перевірка декларацій, моніторинг способу життя);
- затвердження правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування;
- співпраця з викривачами, вжиття заходів щодо їх правового захисту;
- роз'яснення, методична та консультативна допомога щодо застосування антикорупційного законодавства;
- здійснення міжнародного співробітництва у сфері антикорупційної політики.
- інші права, передбачені законом.

Незважаючи на це, слід відмітити, що у зв'язку з веденням воєнного стану, мобілізацією, прийняттям Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» був знятий тягар подання декларацій особами, які відповідальні за виконання функцій держави та звітів політичних партій. НАЗК перестало здійснювати фінансовий контроль та перевірку звітів політичних партій. Отже, НАЗК призупинило здійснювати частину власних повноважень.

Н. В. Щербак наголошує на необхідності проводити функціональне обстеження з метою визначення доцільності збереження тих чи інших функцій як обов'язкових, оптимального способу їх реалізації, встановлення під визначені функції оптимальної внутрішньої структури відповідних органів влади. Проведення функціонального обстеження не обмежується виявленням надмірних, дублюючих функцій чи уточненням функцій, які існують. На основі горизонтальних і вертикальних функціональних аналізів можна здійснити роботу з оптимізації, підвищення ефективності і результативності діяльності відповідних органів влади [11].

Під час розгляду законопроекту про розширення повноважень НАЗК не проводився функціональний аналіз функцій НАЗК та і Міністерства юстиції України, які свідчать про ефективність здійснення додаткових повноважень.

Варто відмітити, що з початку повномасштабної війни крім НАЗК невластиву діяльність здійснювали Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) і Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Наприклад, НАБУ протягом березня 2022 року передало до Збройних сил України 284 повідомлення про місцезнаходження та пересування ворожої техніки, сприяло евакуації військових підрозділів з-під обстрілів та реєструвало кримінальні провадження за фактами воєнних злочинів. Спеціалізована антикорупційна прокуратура допомагала Офісу Генерального прокурора збирати докази воєнних злочинів, які вчиняють російські військові. Прокурори Спеціалізованої

антикорупційної прокуратури фіксували інформацію від потерпілих та очевидців злочинів, розшукували активи російських підсанкційних посадовців, олігархів та інших службовців за кордоном, аби арештувати та передати це майно Україні [12].

На думку голови Національного агентства з питань державної служби Н. Алюшиної, війна істотно вплинула на державну службу. Основними пріоритетами стали формування сприятливого і комфортного для кожного громадянина життєвого середовища. Саме тому кожен керівник в будь-якому органі має обов'язок виявляти лідерство, самостійно визначати пріоритети вчасно реагувати на запити громадян [13].

Зважаючи на відтермінування обов'язкову подачу декларацій, звітів політичних партій та зупинку адміністрування двох реєстрів, а також наявність належних інструментів НАЗК спрямувала свій ресурс на додаткові повноваження, такі як пошук активів підсанкційних осіб та іноземців у керівних органах російських компаній; пошук іноземців у керівних органах найбільших російських компаній та пошук колаборантів. Тобто в межах наявного правового регулювання державний орган визначив актуальний пріоритет та вчасно відреагував на запит держави щодо захисту від російської агресії та допомоги стягнення російських активів на користь держави.

На перший погляд, дії НАЗК щодо участі в роботі санкційних механізмів і підготовки списків для санкцій проти фізичних та юридичних осіб можуть не виглядати як виконання надмірних службових повноважень через відсутність у статті 11 Закону України “Про запобігання корупції” чіткого правового регулювання та визначеності. Натомість, пункт 20 частини першої статті 11 Закону України “Про запобігання корупції” надає можливість здійснювати інші повноваження, визначені законом. Законодавець був готовий розширити повноваження НАЗК. В статті 12 Закону надано набір прав НАЗК для щодо можливості отримувати інформацію від державних органів та мати доступ до державних реєстрів.

Рішенням Кабінету Міністрів України від 15.03.2024 №30 НАЗК фактично згорнуло свою діяльність та передало Міжвідомчій робочій групі з питань реалізації державної санкційної політики інформацію, яка міститься у розділі «Міжнародні спонсори війни» порталу “Війна і санкції”. У Рішенні Кабінету Міністрів України також зазначено, що ведення зазначених реєстрів також потребує унормування та визначення державних органів, відповідальних за їх функціонування [14].

В умовах дії правового режиму воєнного стану державні органи можуть адаптувати свої повноваження під нові виклики, такі як захист національної безпеки. Саме ці рішення можуть бути виправдані ситуацією воєнного стану та необхідністю швидкого реагування на загрози національній безпеці. Проте, формування санкційних списків осіб, причетних до збройної агресії росії, пошук активів підсанкційних осіб та іноземців у керівних органах російських компаній; проведення пошук іноземців у керівних органах найбільших російських компаній та ведення відповідних реєстрів досі потребує належного правового

регулювання. НАЗК має достатній набір інструментів та продемонструвало свій досвід з початку повномасштабного вторгнення. Але без належного правового регулювання, визначеного у чинному законодавстві, виникає можливість судових оскаржень.

У випадку з НАЗК з моменту повномасштабного вторгнення відбулось фактично розширення діяльності і виконання завдань, які не входять у звичний спектр функцій антикорупційного органу. Хоча дії НАЗК відповідали на той час актуальним потребам держави, проте вони також ставили під сумнів правові межі діяльності НАЗК та їх здатність ефективно виконувати основні функції запобігання корупції.

Враховуючи зазначене, законодавцю необхідно врегульовувати діяльність та сферу компетенцій НАЗК у чинному законодавстві, оперативно реагуючи на виклики, що з'являються перед державою, а вже потім надавати можливість органу здійснювати відповідну діяльність в правовому полі. Необхідно вдосконалювати правову базу, що регулює діяльність антикорупційного органу, чітко визначаючи межі його повноважень, в тому числі на період дії правового режиму воєнного стану. Це дозволить не лише підвищити ефективність боротьби з корупцією, але й забезпечити належний правовий контроль за діяльністю НАЗК, яке тимчасово перебирає на себе додаткові функції, аби відповісти на надзвичайні ситуації. Водночас, важливим залишається забезпечення відповідальності цього органу за виконання своїх повноважень у межах, визначених законом, щоб уникнути можливих зловживань і забезпечити стабільність антикорупційної політики в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення – 02.12.2024)
2. Чотири роки НАЗК 2.0.: санкційна політика. веб-сайт НАЗК URL: <https://nazk.gov.ua/uk/chotyry-roky-nazk-2-0-sanktsiyna-polityka/> (дата звернення: 02.12.2024).
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, ст.2056.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник/За ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. - К.: "Юридична думка", 2007. - С. 639.
5. Денисова А. В. Повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції // Правові новели № 20/2023 Науковий юридичний журнал ст. 288-295
6. Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».
7. Міжнародна група Єрмака-Макфола презентувала Дорожню карту індивідуальних санкцій. веб-сайт Офісу Президента України URL:

- <https://www.president.gov.ua/news/mizhnarodna-grupa-yermaka-makfola-prezentovala-dorozhnyu-kar-75633?fbclid=IwAR1FCTvz2aaroLgLUUX7hVSdzEqyurkmj4V8VRfVUr29ngN5ISgBixEwfkQ> (дата звернення: 02.12.2024).
8. В Україні запустили портал «Війна і санкції», аби запровадити санкції до якомога більшої кількості співучасників війни РФ проти України веб-сайт НАЗК URL: <https://nazk.gov.ua/uk/war-and-sanctions/> (дата звернення: 02.12.2024).
 9. Пропозиції Президента України до Закону "Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб". Веб-сайт Верховної Ради України, URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/39275> (дата звернення: 02.12.2024).
 10. Проект Закону про запобігання корупції. веб-сайт Верховної ради України, URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=5113&skl=8 (дата звернення: 02.12.2024).
 11. Н. В. Щербак, Функціональне обстеження як дієвий інструмент реформування органів державної влади та підвищення ефективності їх діяльності (на прикладі Апарату Верховної Ради України) – Державне управління: удосконалення та розвиток № 12, 2016.
 12. Антикорупційні органи під час війни: над чим працюють НАБУ та САП?. веб-сайт Трансперенсі Інтернешнл України URL: <https://ti-ukraine.org/news/antykoriupsijni-organy-pid-chas-vijny-nad-chym-pratsyuyut-pabu-ta-sap/> (дата звернення: 02.12.2024).
 13. Н. Алюшина, Голова НАДС Алюшина: Державна служба проходить випробування на міцність – Інтерв'ю голови Національного агентства України з питань державної служби Наталії Алюшиної. веб-сайт «Інтерфакс-Україна». URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/838978.html> (дата звернення: 02.12.2024).
 14. НАЗК передає МРГ з санкційної політики інформацію з реєстру "Міжнародні спонсори війни", інші реєстри потребують унормування - позиція НАЗК. Веб-сайт НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-peredae-mrg-z-sanktsiynoi-polityky-informatsiyu-z-reestru-mizhnarodni-sponsory-viyny-inshi-reestry-potrebuyut-unormuvannya-pozytsiya-nazk/> (дата звернення: 02.12.2024).